

Simon János
Küküllőboldogfalva*

Pénzügy- és számvitel a Romániai Magyar Református Egyházban Jogszabályok és alapelvek**

A Romániában hivatalosan elismert felekezetek jogi személyiséggel rendelkeznek a 2006/489-es jogszabály értelmében, de természetesen vannak és lehetnek az egyháznak olyan belső struktúrái, amelyek nem rendelkeznek jogi személyiséggel.¹ Mind a jogi személyiséggel rendelkező, mind az ezt nélkülöző szervezeti egységek az egyházak saját belső szabályozása szerint jönnek létre. Az egyházi autonómia elvét tiszteletben tartva a jogalkotó megglehetősen nagy szabadságot engedett az elismert egyházaknak abban, hogy bizonyos

* Simon János (Kolozsvár, 1982) a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Református Tanárképző és Zeneművészeti Karának doktorandusza. Teológiai tanulmányait a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végezte, a Sárospataki Református Teológiai Akadémián börtönlelkészi oklevelet szerzett, majd a Theologische Universiteit van de Protestantse Kerk in Nederland kampeni fakultásán mesteri tanulmányokat folytatott. 2006 és 2012 között segéd- és beosztott lelkészként szolgált, jelenleg küküllőboldogfalvi lelképásztor. A büntetésétika és relationális etika, az egyházjog és ekkleziológia különböző kérdéseit kutatta a Protestantse Theologische Universiteit leideni karán, majd néhány évvel később ugyanazon egyetem amszterdami és groningeni karán. Egyházjogi ismereteit a BBTE jogi karának hallgatójaként bővítette. Doktori kutatásában az emberi megbocsátás és exoneráció kérdéskörét vizsgálja.

** Ez a tanulmány egy olyan sorozat része, amely az itt felsorolt alapelveken és jogszabályi vonatkozásokon túl a gyakorlati pénzügyvitelt és számvitelt is bemutatja.

¹ Ld. a 2006/489-es törvény 8. cikkelyének (1–2.) bekezdését: „Az elismert egyházak közhasznú jogi személyek. Az egyházak az alkotmány és e törvény előírásai szerint függetlenül, saját alapszabályuknak és kánonjaiknak megfelelően szerveződnek és működnek. Hasonlóan jogi személyiséggel rendelkeznek az egyházak saját alapszabályukban vagy kánonjaikban meghatározott alkotórészei is, amennyiben eleget tesznek ezek követelményeinek.” Ld. 2006/489-es jogszabályt: Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor. In: *Monitorul Oficial al României* nr. 11/08. 01. 2007. Magyar kivonatos fordítása *Törvény a vallásszabadságról és az egyházak általános rendjéről* címmel jelent meg 2007. március 5-én; ld. *Monitorul Oficial* nr. 16/05. 03. 2007.

Adótörvénykönyv – Norme metodologice 250¹. cikkely, (3.) bekezdés: „Culte religioase recunoscute oficial în România, organizate potrivit statutelor proprii, sunt persoane juridice. Pot fi persoane juridice și componentele locale ale acestora, precum și așezămintele, asociațiile, ordinele și congregațiile prevăzute în statutele lor de organizare și funcționare, dacă acestea au elemente constitutive ale persoanelor juridice, potrivit prevederilor Decretului nr. 177/1948 pentru regimul general al cultelor religioase, publicat în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 178 din 4 august 1948, cu modificările și completările ulterioare.”

szervezeti egységeiket, szerveiket, intézményeiket önálló jogi személyiséggel ruházzák fel.²

A jogi személyiséggel rendelkező egységek esetében a hivatalos működés feltevése a saját bélyegző (pecsét), továbbá a hatályos törvények szerinti pénzügyi- és számvitel, amelyet az állam a *ius supremae inspectionis* értelmében ügyel fel az egyházak önkormányzati jogának figyelembevételével.³ A törvényhozó a hatályos állami jogszabályokhoz köti a számvitelt, ugyanakkor szabadságot biztosít a különböző felekezeteknek, hogy ezt tovább szabályozhassák belső rendeletekkel.

Mivel egyházi jogalkotásunk a mai napig adós a pénzügy- és számvitel szabályozásának kidolgozásával, és mert az állami könyvviteli szabályozás olyan mértékben fejlődik, hogy azt gyakran még a szakembereknek is nehéz követniük, kívánatos az egyházak esetében alkalmazandó könyvviteli szabályozás áttekintése. Emellett szükséges ezeknek a jogszabályoknak a kiegészítése belső egyházi törvényeinkkel, illetve az egyházi szokásjoggal.

Ezt a tanulmányt elsősorban azoknak a lelképásztoroknak ajánlom, akik az egyházi számvittel munkájuk során naponta találkoznak. De használhatják azok a lelképásztori pályára készülő teológiai hallgatók és gyakornokok is, akiknek elkerülhetetlenül meg kell ismerkedniük a könyvvezetés és pénzügyvitel szabályaival. Továbbá segítség lehet azon számvevőknek, irodavezetőknek, gondnokoknak is, akik nem hivatásos könyvelők, de tisztességükből vagy mun-

² Különbséget tehetünk a világi jogban használatos „jogi személyiség” és az egyház belső jogában feltételezett, de nem definiált „egyházi jogi személyiség” között. Míg az előbbit a polgárjogi törvénykönyv szabályozza, az utóbbit a Romániai Református Egyház Zsinata eddig még nem látta indokoltnak szabályozni. A jogi személyiséget a Ptk. 187. és következő cikkelyei szabályozzák: „Orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general.” Emellett ld. még a Ptk. 193. cikkelyét:

„Efectele personalității juridice:

(1) Persoana juridică participă în nume propriu la circuitul civil și răspunde pentru obligațiile asumate cu bunurile proprii, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel.

(2) Nimeni nu poate invoca împotriva unei persoane de bună-credință calitatea de subiect de drept a unei persoane juridice, dacă prin aceasta se urmărește ascunderea unei fraude, a unui abuz de drept sau a unei atingeri aduse ordinii publice.” Polgári törvénykönyv (Ptk.) (Noul Cod Civil, Legea 287/2009) In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)* 2011/505.

Az Erdélyi Református Egyházkerület 2018. július 4-én fogadott el egy gazdálkodásra vonatkozó szabályrendeletet (Gt.). A 2018. évi az Erdélyi Református Egyházkerület gazdálkodásáról szóló belső törvény 77. §. szerint „minden egyházi gazdálkodó szervezet” 6 hónapon belül köteles „valamennyi pénzügyi, számviteli és gazdálkodási szabályzatát és szabályrendeletét e Gt.-nek megfelelően átdolgozni vagy megalkotni.” Eszerint a fent említett jogszabályi kötelezettség 2019. január 4-én lépett életbe minden belső jogi személy esetében.

Ld. a 2018. évi belső szabályozó törvényt az Erdélyi Református Egyházkerület gazdálkodásáról. In: *Értesítő* 2018/6–9, 6–16.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület és a többi romániai magyar ajkú protestáns egyháztest esetében nem találtam gazdálkodási vagy szám- és pénzügyviteli belső törvényt.

³ Ld. 2006/489. törvény, 16. cikkely.

kájukból adódóan tájékozódni szeretnének a számviteli jogszabályokban, és ugyanakkor mindazoknak, akik a naprakész szabályozás megismerésében érdekeltek, keresik a „szép és ékes rend” könyvvitelben való tükrözését, és nem találják az arra vezető utat a szabályozások dzsungelében.

Az egyházakra vonatkozó pénzügyi-számviteli jogszabályok

A könyvelési tevékenységet Romániában jelenleg az 1991/82-es számú *számviteli törvény* szabályozza,⁴ amelyet a 2008. március 18-i 454-es *Hivatalos Közlöny*ben közöltek újra. Magyar fordításban a *Hivatalos Közlöny* 2010. február 25-i számában, és korábban a 2005. február 1-jei számban is kiadták. Legutóbb a 2015/121-es törvényben módosították és egészítették ki. Az egyházak számára alkalmazandó számvitelt korábban a 2007/1969-es, ma pedig a 2017/3103-as pénzügyminisztériumi rendelet és ennek csatolmányai szabályozzák.⁵ Ez utóbbi nem tévesztendő össze a 2015/170-es pénzügyminisztériumi rendelettel, amely elsősorban a jövedelemmel rendelkező magánszemélyek és jogi személyiséggel nem rendelkező egyesületek egyszeres számvitelét határozza meg.⁶ A 2017/3103-es rendelet a nonprofit jogi személyek könyvvezetését szabályozza, ahova többek között az egyházak is sorolandók, a hatályos pénzügyi és számviteli iratokat pedig a 2015/2634-es pénzügyminisztériumi rendelet rögzíti.⁷ Alapvetően e három jogszabály tartalmazza az egyházak számvitelének szabályait. Ezekhez még belső egyházi határozatok kapcsolódhatnak, amelyek kiterjeszthetik a kötelező állami minimumot, de az elvárt számviteli minimumot nem szűkíthetik, illetve nem tartalmazhatnak az állami szabályozással ellentétes kitételeket. Ezen belső egyházi

⁴ Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 79/2014 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991. In: *Monitorul Oficial al României*, I. nr. 382/02. 06. 2015.

⁵ Ordin MFP nr. 1969/2007 privind aprobarea reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial. (În vigoare de la 01. 01. 2008.) In: *Monitorul Oficial al României*, I. nr. 846/10. 12. 2007.

Ordin MFP nr. 3103/2017 din 24 noiembrie 2017 privind aprobarea Reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial. (În vigoare de la 01. 01. 2018.) In: *Monitorul Oficial al României*, I. 984 din 12 decembrie 2017.

⁶ A 2005/170-es rendelet 2. cikkelyének b) pontja alapján többen tévesen az egyházakat is e rendelet hatálya alá sorolták. A fent nevezett jogszabály azonban egyértelműen kijelenti, hogy a rendelet minden olyan egyszerűsített könyvelést vezetni köteles entitásra vonatkozik, amelyek alapítási okiratukból vagy a törvényi szabályozásból adódóan erre kötelesek, a „non-profit jogi személyiségek kivételével”. Ld. Ordin MFP nr. 170/2015 pentru aprobarea reglementărilor contabile privind contabilitatea în partidă simplă. (În vigoare de la 01. 03. 2015.) In: *Monitorul Oficial al României*, I. nr. 139/24. 02. 2015.

⁷ Ordin MFP nr. 2634/2015 privind documentele financiar-contabile. In: *Monitorul Oficial al României*, I. nr. 910/09. 12. 2015.

szabályozásokat külön alcím alatt fogom tárgyalni. Most pedig hadd lássuk a jogszabály alkalmazási területének részleteit.

Az 1991/82-es számviteli törvény 1. cikkének meghatározza azon jogi személyek körét, amelyek számvitelkötelesek: „1–2. bek.” A törvény 5. cikkének az egyszerűsített könyvvitel különleges feltételeit tartalmazza: „1–2–3”.

A 2017/3103-as pénzügyminisztériumi rendelet, akárcsak a korábban hatályos 2007/1969-es pénzügyminisztériumi rendelet szabályozza a nonprofit jogi személyek esetében („persoanele juridice fără scop patrimonial”) alkalmazandó számvitelt.⁸ A rendelet elsősorban az egyszeres számvitel alkalmazási szféráját határozza meg. Az 1. cikkely 2. bekezdése az egyesületek, alapítványok, politikai pártok, érdekvédelmi szervezetek mellett a vallási felekezeteket (egyházakat) is az egyszeres számvitelre köteles személyek közé sorolja, noha a 2006/489-es kultustörvényben semmit nem találunk erre vonatkozóan, akárcsak a végrehajtási normatívákat rögzítő 2008/53-as kormányhatározatban sem. A 2017/3103-as pénzügyminisztériumi rendelet 2-es csatolmánya szintén azok közé sorolja az egyházakat, akik egyszerűsített számvitelt vezethetnek. A rendelet 3. cikkelye szerint a jogi személyiséggel nem rendelkező belső egységek is egyszerűsített számvitelt vezethetnek. Egyházak esetében jogi személyiséggel nem rendelkező belső egységek a leányegyházközségek és a szórványok, valamint más törvényesen létrehozott egységek,⁹ de természetesen csak abban az esetben, ha belső egyházi törvények másra nem köteleznek. A 2017/3103-as pénzügyminisztériumi rendelet 3. cikkelye megkötelezést is tartalmaz: az önálló belső egység akkor vezethet önálló gazdálkodást és könyvvezetést, ha törvényi kötelezettségeit teljesíti, az adatok meghatározása (elkülönítése) lehetséges, és a jogi személy, amelyhez tartoznak, éves pénzügyi beszámolójában szerepelteti ezeket. Közérthetőbben megfogalmazva ez azt jelenti, hogy az alegység, például a leányegyházközség önálló gazdálkodásra és könyvvetésre jogosult, de beszámoló kötelezettséggel (számadással) tartozik azon egység felé, amely éves számadásában a saját adatai mellett a belső struktúra adatait is szerepelteti, vagy a külön-külön elkészített számadás mellett összevont számadást is készít.

A 2006. évi 1. jogszabály (A Romániai Református Egyház szervezetéről és kormányzásáról) 56. §, amely a presbitérium feladatait szabályozza, a presbitérium hatáskörébe utalja az ingó és ingatlan javak kezelését, a költségvetést és pénzkezelést, az adminisztráció és irattárkezelés megszervezését és felügyeletét. Ebből az következik, hogy a presbitérium ilyen kötelezettsége egyben jogot is szül a feladatok elvégzésére, amely nem sérülhet sem a jogszabály értelmezéséből fakadóan, sem a másodlagos jogszabályok révén. Tehát a 2006. évi 1. jog-

⁸ Hatályos 2018. január 1-től, amikor a korábbi szabályozás, a 2007/1969-es pénzügyminisztériumi rendelet hatályát veszítette. Ld. *Monitorul Oficial al României*, nr. 984 din 12 decembrie 2017.

⁹ Ordin MFP nr. 3103/2017 din 24 noiembrie 2017 privind aprobarea Reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial. (În vigoare de la 01. 01. 2018.) In: *Monitorul Oficial al României*, I. 984 din 12 decembrie 2017.

szabály értelmében a Romániai Református Egyházban minden presbitériummal rendelkező egyházközség önálló számvitelt vezet.¹⁰

A 2006. évi 1. jogszabály 1. §-a értelmében az anyaegyházközségek, missziói egyházközségek (összevontan), külön-külön a társegyházközségek és a leányegyházközségek önálló számvitelre kötelesek. A jogszabályokon túl látnunk kell azt is, hogy az egyház különböző belső entitásai autonóm gazdálkodás végzésére jogosultak. Ezt az sem csorbíthatja, hogy bizonyos gazdálkodási lépések esetében felsőbb hatósági jóváhagyás is igényeltetik. A jóváhagyás itt a közösségi érdekre tekint, és a helyi, olykor a pillanatnyi érdek által vezérelt döntések elkerülését célozza. Például telkek eladása esetén a felsőbb hatóság jóváhagyása szükséges.

A Romániai Református Egyház rendelkezései

Az általános számviteli alapelvek mellett egy sor olyan elvet is említhetünk, amelyek a specifikus működésből erednek. Erre vonatkozóan a törvényhozó a számviteli törvény végrehajtási szabályzata 12. cikkelyének utolsó bekezdésében lehetővé tette a „minisztériumok, főosztályok, egyházak, szakmai szervezetek és más engedélyezett személyek” számára, hogy kidolgozzák és alkalmazzák „a működési szférájuknak és ágazatuknak megfelelő számlavezetési terveket és használati normákat”.¹¹

Minden Romániában bejegyzett jogi személy esetében a jogszabályok előírják a pénzügy- és számvitel kötelezettségét. Az egyházak esetében ezt a kötelezettséget az egyház vezető testületére bízják, és meghagyják annak lehetőségét, hogy az illető felekezeti a maga specifikus működésének függvényében szabályozza ennek tisztséghez vagy hivatalhoz kötött felelősét. A működés feltétele a vezető testület, amely többek között felelősséget vállal a vagyongazdálkodással együtt járó pénzügyi-számviteli előírások teljesítéséért is.¹² A Romániai Református Egyház szervezetéről és kormányzásáról szóló 2006. évi 1. jogszabály az egyházközségek esetében a presbitériumot nevezi meg vezető testületként. Értelemszerűen a pénzügy- és számvitel kötelezettsége és felelőssége is a presbitériumra hárul. Az egyházmegyék és az egyházkerületek vagy más entitás ese-

¹⁰ Jelenleg nincs pénzügyre és számvitelre vonatkozó külön egyházi jogszabály. Az 1989-es fordulatot megelőzően csak az anyaegyházközségek vezethettek külön számvitelt, de a fordulatot követően sok leányegyházközség és szórvány vált önálló jogi személlyé, igényelt adószámot, és vezet külön számvitelt. Amint az alábbiakban kifejtjük, a hatályos jogszabályok vonatkozó rendelkezései alapján nemcsak az anyaegyházközség jogosult az önálló pénzügyvitelre és számvitelre, hanem minden presbitériummal rendelkező egyházközség, tehát a társegyházközségek külön-külön és a leányegyházközségek is. Ld. a *Romániai Református Egyház rendelkezései* alcím alatt.

¹¹ Regulamentul de aplicare a legii contabilității – Az 1993/704-es kormányhatározattal elfogadva és a 2003/22-es kormányhatározattal hatályon kívül helyezve. Ld. Greceanu-Cocș Virginia: *Contabilitatea și legislația unităților de cult*. Adevărul, Bukarest 2001, 43.

¹² Ld. 2006/489 törvény, 8. cikkely, (3.) bekezdés és 14. cikkely, (1.) bekezdés.

tében ez a kötelezettség a megfelelő vezető testületre, azaz az egyházmegyei tanácsra és az igazgatótanácsra hárul. A megfelelő vezető testületek pedig a maguk jogköre szerint határoznak a kötelezettség gyakorlásának módjáról. Például a presbitérium szakképesített személyre bízhatja a számvitelt.

Előbb már említettük, hogy a presbitériumok jogszabályból fakadó kötelezettsége a pénzügyvitel és számvitel megszervezése, és a 2006. évi 1. jogszabály értelmében a Romániai Református Egyházban minden presbitériummal rendelkező egyházközség önálló számvitelt vezet. Jelenleg hatályos 2006/1-es jogszabályunk 48. § értelmében a presbitérium az egyházközség szervezeti, lelki és erkölcsi életét kormányozó és felügyelő testülete. A 2006/1-es jogszabály 56. § k), l), m), továbbá p) pontja értelmében mindenik presbitériumnak kötelessége az ingó és ingatlan javak kezelése, a költségvetés és pénzkezelés, az adminisztráció és irattárkezelés, továbbá szintén a presbitérium határoz az egyházközség vagyonának elidegenítése, megterhelése, hosszú távú bérbeadása, új vagyontárgyak szerzése, és kölcsönök felvétele ügyében is.¹³ Ebből az következtethető, hogy minden presbitériummal rendelkező egyházközség, tehát nem csupán az anya-, hanem a társ-, a missziós, és a leányegyházközség is önálló pénzügyvitelre és számvitelre köteles.¹⁴ Ennek ellentmondani látszik az 1. § d) pontja, amely szerint leányegyházközség az a gyülekezet, amely a lelkipásztori gondozást és a kor-

¹³ Ld. 56. §.

„k) Ingó és ingatlan javak kezelése: Az egyházközség ingó és ingatlan javait, valamint a kezelésére bízott alapítványokat és alapokat nyilvántartja, kezeli, jövedelmezeti, és azokról pontos leltárt vezet. Gondoskodik az egyházközség ingatlan vagyonának, különösen épületeinek sértetlenségéről és jó karbantartásáról; őrökdi afelett, hogy egyházi és templomi kegszereket el ne idegenítsenek, vgy le ne foglaljanak és jó karban, pontos nyilvántartás szerint őrizzenek.

l) Határoz az egyházközség vagyonának elidegenítése, megterhelése, hosszú távú bérbeadása, új vagyontárgyak szerzése, kölcsön felvétele ügyében;

m) Költségvetés és pénzkezelés: Az egyházközség költségvetését évenként elkészíti és jóváhagyás után végrehajtja. Gondoskodik az egyházfenntartói járulékok, egyházi közterhek megállapításáról és azok begyűjtéséről. Gondoskodik a központi járulékok és a nyugdíjjárulék időben való kifizetéséről. Pénzügyi bizottságot szervez, mely az egyházközség elnökségének közreműködésével az egyházközség pénzforgalmát legalább félévenként számba veszi, jegyzőkönyvezi és a számbavétel eredményeiről a presbitériumnak beszámol. Az egyházmegye rendelkezései szerint kitűzött időben egyházmegyei felülvizsgálatra terjeszti költségvetését és számadását, valamint évenkénti vagyoneleltári jelentését.” [...]

„p) Adminisztráció, iratkezelés: Az egyházközségnek bélyegzőt készítet. Biztosítja az egyházközségi levéltár és irattár épségét és jó rendjét; a parokiális könyvtár megőrzését és gyarapítását.”

Ld. *A Romániai Református Egyház Szervezetéről és Kormányzásáról 2006. évi 1. jogszabály*. Elfogadta a Romániai Református Egyház 2001. október 9-én Kolozsváron megnyílt zsinata 6. ülészakánának 4. ülésén. Módosította a Romániai Református Egyház Zsinata 2014. december 17-én a 2014/10-es számú határozatával. 26–83.

¹⁴ A 1994. évi II. törvény a Magyarországi Református Egyház alkotmányáról és kormányzatáról 14–17. §. értelmében a Magyarországi Református Egyházban az anya-, társ-, misszió egyházközség jogi személy, a leányegyházközség nem az.

mányzást illetően valamelyik szomszédos anyaegyházközösséghez tartozik, de gyülekezeti feladatait és kötelességeit saját presbitériuma vezetése alatt teljesíti.

Ha a presbitérium feladatköréből indulunk ki, az önálló ügyviteli kötelezettség a leányegyházközösségek esetében is a hatályos jogszabályból következik. Ha a leányegyházközösség jogszabályi meghatározását tekintjük mérvadónak és a kormányzás alá soroljuk az ügyvitelt is, akkor csak az anyaegyházközösségek jogosultak az önálló jogi személyiségre és ebből fakadóan az önálló ügyvitel megszervezésére. Viszont az 1. § d) pontjának második része feloldja az ellentmondást, mivel a kormányzás általi leszűkítést azáltal oldja fel, hogy a leányegyházközösség esetében világossá teszi: „gyülekezeti feladatait és kötelességeit saját presbitériuma vezetése alatt teljesíti.” Márpedig a presbitérium feladatát szabályozó rész egyértelművé teszi, amint azt elébb már láttuk, hogy a presbitérium feladata az ügyvitel megszervezése. Meggyőződésem, hogy az 1989 előtti úzus törvényértelmezésünkre gyakorolt hatása jut kifejezésre akkor, amikor némelyek az 1. § d) pontjának első részét úgy értelmezik, hogy a leányegyházközösségeknek nincs joga önálló ügyvitel megszervezésére. Tény, hogy a leányegyházközösségek ügyvitelének belső egyházi szabályozása megoldaná a többféle értelmezésből fakadó gondot.

Általános pénzügyi-számviteli alapelvek

A könyvvizetés vagy számvitel az a tevékenység, amelynek során egy gazdasági szereplő (jogi vagy magánszemély) vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről folyamatos nyilvántartást vezet a számviteli törvény alapján, és ezt év végén lezárja. Olyan módszertani és információs rendszer, amely bizonylatok alapján úgy rögzíti az egység vagyongazdálkodásához köthető eseményeket, hogy valós képet nyújtson a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetről.

A könyvelési alapkritériumokat 1991/82-es számú *számviteli törvény* rögzíti. Ezt a törvényt rendeletekkel egészítik ki, illetve ágazatspecifikussá alakítják a gazdasági tevékenység volumene és típusa szerint. A könyvelési szabványok és szabályozások kidolgozása és kiadása a pénzügyminisztérium hatáskörébe tartozik. Ezeknek frissítése rendszeresen megtörténik, és elsősorban az európai uniós könyvvizetési normákhoz vagy a nemzetközi könyvvizetési ajánlásokhoz igazítják őket.¹⁵ Ugyanakkor azt is kell tudnunk, hogy ezek a szabályozások elsősorban az adópolitikai döntések következtében is változnak az adózás alá vont új jövedelemtípusok révén.

A törvény értelmében, Romániában valamennyi jogi személynek és bizonyos esetekben magánszemélyeknek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező egységeknek is kötelező számviteli nyilvántartást vezetni. A kereskedelmi társasá-

¹⁵ Az Európai Parlament és Tanács 1606/2002/EK rendelete a nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról arra kötelez valamennyi EU-ban bejegyzett társaságot, hogy 2005-től kezdődően a nemzetközi számviteli standardokkal összhangban készítse beszámolóit. Ld. 1606/2002/EK rendelet In: *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, L243/2002. szeptember 11., 1–4.

gok kötelesek kettős könyvvitelt vezetni és éves pénzügyi mérleget benyújtanak. Az egyházak – több más nonprofit társasági forma mellett – egyszerűsített könyvelésre jogosultak.

A 2017/3103-as pénzügyminisztériumi rendelet 2-es csatolmánya értelmében az egyszeres könyvvitel román nyelven és nemzeti valutában, azaz lejben történik.¹⁶ A valutában történő eseményeket lejben és valutában is kell rögzíteni a könyvelésben.

A továbbiakban az egyszeres egyházi számvitelre alkalmazott könyvvezetési alapelveket tekintjük át, és ezt úgy tesszük, hogy a *nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok* (IFRS-ek) romániai számviteli jogszabályba átültetett verzióját vesszük alapul, és mellőzzük azokat, amelyek csak a versenyszektorban értelmezhetőek, illetve az átvett elveket alkalmazzuk az egyszeres számvitelre és egyházi sajátosságokra.¹⁷ Külön pontban fogjuk áttekinteni az Erdélyi Református Egyházkerület Gt. által bevezetett további elveket.

1. *A működés folytonosságának elve*

A működés folytonossága általános számviteli alapelvnek tekinthető. A könyvvezetés során abból kell kiindulni, hogy az egyház önálló belső egysége fenn tudja tartani működését, folytatja tevékenységét a belátható jövőben. Ha viszont működése ellehetetlenül, a tárgyév lezárását követően a döntéshozó (a presbitérium) elrendeli és a végrehajtó testület (az elnökség) egy másik jogi személybe olvasztja be a jogi személyt, vagy felszámolja azt például leányegyházközségek szóróvanná minősítése, illetve szóróvanná vagy desolata-egyházközség felszámolása esetén. A felszámolás alatt levő egységek a törvény értelmében rövid lejáratúakká minősítik át hosszú lejáratú követeléseiket (például kiadott hitelek, bérék, stb.) és adósságaikat is.¹⁸

¹⁶ Ld. 2-es csatolmány, 2. fej., 2. B. rész, 1. bek. Ld. Anexa 2. la Ordin MFP nr. 3103/2017 din 24 noiembrie 2017 privind aprobarea Reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial. (În vigoare de la 01. 01. 2018.) In: *Monitorul Oficial al României*, I. 984 din 12 decembrie 2017.

¹⁷ Ld. Ordinul MFP nr. 1802/2014. Ca urmare a adoptării Directivei 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi, de modificare a Directivei 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivelor 78/660/CEE și 83/349/CEE ale Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L182 din data de 29 iunie 2013. In: *Monitorul Oficial al României*, I. nr. 963/30. 12. 2014. Hatályos 2015. január 1-től.

Azokat az elveket, amelyek csak a kettős könyvvitelre vonatkoznak, elhagytuk. Pl. az időbeli elhatárolás elvét, amelynek lehetősége és kötelezettsége csak a kettős könyvvitelt vezetőkre terjed ki. Az egyszeres könyvvitelt vezetőknél a pénzforgalmi szemlélet érvényesül.

¹⁸ Ordinul MFP nr. 1802/2014. 49. Cikk, 4. Bek. In: *Monitorul Oficial al României*, I. nr. 963/30. 12. 2014. Hatályos 2015. január 1-től.

2. *A módszer állandóságának elve*¹⁹

A módszer állandósága formai alapelve, amely kimondja, hogy biztosítani kell az állandóságot, és az összehasonlíthatóságot. Ez az egymást követő időszakokra (évekre) vonatkozik. Ugyanakkor azt is kimondja, hogy adott tárgyéven belül nem szabad könyvelési technikát váltani. Erre csak a tárgyév lezárását követően van lehetőség, illetve jogszabályi előírás esetén. Az új tárgyév elkezdésekor lehetőség van új könyvelési technika alkalmazására, de csak a jogszabályi kereten belül.

Ezen elv két egymást követő tárgyév összevethetőségét is fontos kritériumként fogalmazza meg. Két egymást követő év eredményeinek összevethetőeknek kell maradniuk a könyvelési technikától függetlenül. Váltás esetén pedig mind a számvitelnek, mind a számadásnak áttekinthetőnek és érthetőnek kell lennie, hogy mind a belső, mind pedig a külső ellenőrzés el tudjon igazodni rajtuk.

3. *A teljesség elve*

A teljesség elve azt jelenti, hogy könyvelni kell minden olyan gazdasági eseményt, amely hatással van az eszközökre, a forrásokra és a tárgyév eredményére, illetve be kell számolni a tárgyévi eredményre gyakorolt hatásáról. Minden olyan adósságot fel kell tüntetni, amely a tárgyévben keletkezett, valamint azokat is, amelyekre csak utólag derült fény.

A teljesség elve a beszámolási kötelezettségre is vonatkozik, azaz a tárgyév lezárása és a beszámolási kötelezettség megvalósulása közti időben kiderült változásokat is szerepeltetni kell a beszámolóban. Például: a számadás elkészítése és az egyházközségi közgyűlés között eltelt időben előállt változásokat, amelyek a tárgyév eredményeire vonatkoznak; az egyházmegyei számadás elkészítése és az egyházmegyei közgyűlés között eltelt időben előállt változásokat, amelyek a tárgyév eredményeire vonatkoznak; egyházközségi gazdasági bizottsági ülés és presbiteri gyűlés között eltelt időben előállt változásokat, amelyek a vizsgált időszak eredményeire vonatkoznak.

Az Erdélyi Református Egyházkerület 2018. július 4-én elfogadott, gazdálkodásra vonatkozó belső törvényének (Gt.) 4. § tartalmazza ennek az elvnek az egyházi jogszabályba való átültetését:

„A bevételeket és kiadásokat a költségvetési tervezésben és számvitelben, teljes összegükben [...] kell kimutatni.”²⁰

4. *A valóság elve*

A könyvelés során rögzített és a beszámolóban található tételeknek a valóságban megtalálhatóknak, bizonyíthatóknak kell lenniük. Ezt segíti a bizonyla-

¹⁹ A magyar jogban ezt rendszerint a „világosság elve” megnevezéssel használják.

²⁰ Ld. A 2018. évi belső szabályozó törvény az Erdélyi Református Egyházkerület gazdálkodásáról. In: *Értesítő* (2018/6–9), 7.

tokra alapuló könyvelés, a könyvvitel zárt rendszere és a leltár. A valóság elvéhez tartozik az is, hogy a leltározás során minden értékvesztést ki kell vezetni.

Ez az elv fogalmazza meg a reális értékbeli nyilvántartást is. Mivel lehetőség van arra, hogy az eszközöket magasabb vagy alacsonyabb áron tartsuk nyilván, az eredmény lehet a valóságtól elrugaszkodott. Ezért a gazdasági bizottság leltározással zár minden tárgyét, amely során lehetőség van az értékmódosításra, a valósághoz való igazításra. Ugyanitt fontos megemlíteni, hogy a számadás és beszámoló kapcsán minden olyan technika kerülendő, amely az aktívák és jövedelmek túlértékelését, illetve az adósságok és kinnlevőségek leértékelését eredményezné. Ugyanakkor ennek a fordítottja is tilos, mivel mindennemű torzítás a hitelességet kérdőjelezi meg.

Az Erdélyi Református Egyházkerület 2018. július 4-én elfogadott, gazdálkodásra vonatkozó belső törvényének ugyanaz a 4. § tartalmazza ennek az elvnek az egyházi jogszabályba való átültetését, amely a teljesség elvét is említi:

„A bevételeket és kiadásokat a költségvetési tervezésben és számvitelben, [...] a valóságoknak megfelelően, részletesen kell kimutatni.”²¹

5. *A folytonosság elve*

A tárgyév nyitó adatainak meg kell egyeznie az előző év záróadataival. Egy-egy követő évben az eszközök és források értékelése, valamint ezeknek kimutatása csak a számviteli törvényben meghatározott szabályok szerint változhat. Abban az esetben, ha korábbi tárgyét érintő hibák derülnek ki, a korábbi tárgyévek beszámolóit érintetlenül maradnak, és a hiba felfedezését követően, az adott tárgyéven belül kell azt feltüntetni. A vagyonértékelés is csak a számviteli jogszabályokban meghatározott módon történhet, vagy a jogszabályokban meghatározott módon változhat.

6. *A bizonylati elv*

Csak bizonylat alapján szabad könyvelni, és a könyvvitelben rögzíteni kell az összes bizonylat adatait. A számviteli nyilvántartásokban csak szabályszerűen kiállított bizonylat alapján szabad adatokat bejegyezni. Szabályszerű az a bizonylat, amely a jogszabályokban előírt adatokat a valóságnak megfelelően és hiánytalanul tartalmazza az adott gazdasági műveletre vonatkozóan.

7. *Egyediség elve*

Az egyediség elve kimondja, hogy az eszközöket és a kötelezettségeket egyedileg kell elkönyvelni, bár bizonyos esetekben sérülhet ez az alapelv. Például készleteknél vagy ugyanabba a tárgycsoportba tartozó elemek esetében lehet

²¹ Ld. A 2018. évi belső szabályozó törvény az Erdélyi Református Egyházkerület gazdálkodásáról. In: *Értesítő* (2018/6–9), 7.

csoportos könyvelést is alkalmazni, mint ahogy lehet csoportos leltározást is alkalmazni különböző időpontokban beszerzett, de azonos tulajdonsággal rendelkező eszközök esetében.

8. Az átláthatóság elve

Az átláthatóság elve feltételezi a gazdálkodás dokumentálását a követhetőség és összehasonlítás céljából. Az átláthatóság elve a számvitelre vonatkozóan azt jelenti, hogy annak is átlátható formában kell megvalósulnia. Kerülni kell abban a fölösleges túlbonyolítást vagy a túlzott leegyszerűsítést.

A Gt.-ben az Erdélyi Református Egyházkerület (EREK) Igazgatótanácsa megnevezi az átláthatóságot biztosító dokumentálás főbb elemeit: költségvetés és időszaki beszámolók, egyszeres vagy kettős főkönyvi könyvelés, a vagyoni helyzetet feltáró kimutatások és évenkénti szöveges értékelés a szervezet gazdálkodásáról.

9. További elvek

E pont alatt az EREK Gt. által bevezetett sajátos elveket mutatjuk be. Mivel egyelőre sem a Királyhágómelléki Református Egyházkerület, sem a többi magyar ajkú protestáns egyháztest esetében nem találtam erre vonatkozó szabályozást, nem tekinthetjük általánosan elfogadott elveknek, hanem inkább speciálisnak, amely az EREK joghatósága alatt valósul meg.

A Gt. 2. § alatt került szabályozásra az *autonóm egyházi gazdálkodás elve*. Az állam és egyház szétválasztásának alapelvéből vezeti le a jogszabály megalkotója az autonóm gazdálkodás elvét. Az egyház autonóm gazdálkodása többek között azt jelenti, hogy az „egyház belső szabályai szerint beszedett egyházfenntartói járulékok és a hitéleti célból gyűjtött adományok” esetében „az állami, önkormányzati és közigazgatási szervek adatokat nem kérhetnek, és nyilvántartást nem vezethetnek.”²² Ezen elv az önálló gazdasági döntéshozatalra is vonatkozik, ugyanakkor a törvényhozó indokoltnak látta ezt pontosítani: „önként és felelősséggel alávetik magukat a gazdálkodást érintő és a közösség érdekében elfogadott belső egyházi szabályozásnak, felügyeleti és ellenőrzési mechanizmusoknak még akkor is, ha ezek gazdálkodási autonómiájukat érintik.”²³

Az autonóm gazdálkodás elvének kifejtésében megnevezésre kerülnek azok az önálló jogi személyek, melyek önálló gazdálkodásra jogosultak: anyaegyházközség, társegyházközség, missziói egyházközség, egyházmegye, egyházkerület, valamint az ezek által létrehozott szervezetek és intézmények. Érdekesség, hogy a leányegyházközség nem említetik, ami felveti a kimaradás miértjének kérdését. Ha ez a kihagyás szándékos, feltételezhetően abból fakad, hogy a tör-

²² Gt. 2. §. 2–3. cikk. A 2018. évi belső szabályozó törvény az Erdélyi Református Egyházkerület gazdálkodásáról. In: *Értesítő* (2018/6–9), 7.

²³ Gt. 2. §. 4. cikk. Uo.

vényhozó nem tekinti önálló jogi személyiségnek a leányegyházközséget. Ebben az esetben további kérdések jönnek elő: csak gazdasági önállósággal nem rendelkezik, de rendelkezik a lelki életre vonatkozó autonómiával? (Különben nem lenne indokolt presbitérium felállítása a leányegyházközségekben.) És ebből adódik egy további kérdés: ha a gazdasági döntés az anyaegyházközség hatáskörében van, hogyan választható szét a lelki életre vonatkozó autonómia a gazdaságitól (ha egyáltalán szétválasztható)? Vagy inkább egy véletlenszerű kifejtést kell feltételezni? Ha az első eset áll fenn, jogszabály-modosítást javasolunk. A Romániai Református Egyház Szervezetéről és Kormányzásáról szóló 2006. évi 1. jogszabálynak a presbitériumra vonatkozó részének módosítása, egyértelműbbé tétele indokolt. A jelenleg hatályos jogszabály, amint azt már korábban kifejtettük, a presbitérium feladatkörébe sorolja a gazdálkodás megszervezését. Ha a feladatok sorában a gazdálkodás nem minden presbitériumra kiterjedő kötelezettség, szükséges vagy a kivétel megerősítése, vagy a kötelezettség alanyainak a felsorolása. Ha Gt.-ben a véletlenszerű kimaradás esete áll fenn, a leányegyházközség felvétele indokolt a Gt.- 2. § 5. cikkébe.

A Gt. 2. § 7. cikk tisztázza a presbitériumok, egyházmegyei és egyházkerületi közgyűlés területi illetékességét, kimondva, hogy azok csak „saját területi illetékességükre vonatkozóan hozhatnak szabályrendeletet és egyedi ügyekben határozatokat.” E cikk tisztázza az EREK keretében a gazdasági szabályozásokra vonatkozó illetékességet is, és ezt az egyházkerületi közgyűlés hatáskörébe utalja.

A *felelős gazdálkodás elve* ott kötődik a számvezetéshez, hogy a felelősen megvalósuló gazdálkodást a gazdálkodó szervezet elszámolással köteles igazolni. A Gt. 5. § 2 cikk kimondja, hogy a törvénybe vagy annak végrehajtási utasításaiba foglaltak, vagy a felsőbb hatóság által kibocsátott határozatok és a gazdálkodó szervezet belső szabályzataiba foglaltak megsértése „fegyelmi, kár bekövetkezte esetén pedig anyagi felelősséget von maga után.”²⁴

Összegzés

A 2006. évi 1. jogszabály 1. §-a és más vonatkozó és korábban megnevezett paragrafusok értelmében az anyaegyházközségek, missziói egyházközségek (összszevontan), külön-külön a társegyházközségek és a leányegyházközségek önálló számvitelre kötelesek, akárcsak az előbbieken megnevezett más belső egyházi entitások, az egyházmegye és az egyházkerület is. Ezt nem csorbíthatja és nem is csorbítja, hogy bizonyos gazdálkodási döntések esetében felsőbb hatóság jóváhagyása is szükséges.

A leányegyházközség önálló gazdálkodásra és könyvvezetésre jogosult, de beszámolói kötelezettséggel (számadással) tartozik az anyaegyházközség felé, az

²⁴ Gt. 5. §. 2. cikk. Uo.

anyaegyházközség pedig nemcsak a saját adatait tünteti fel éves számadásában, hanem a belső struktúra adatait is, vagy a külön-külön elkészített számadás mellé összevont számadást is készít. Az anyaegyházközség minden felsőbb hatósági vagy állami szerv fele benyújtandó beszámolójában az összevont számadás adatait szerepelteti.

A fentiekben áttekintettük az egyházakra vonatkozó jogszabályokat és az egyház azon belső rendelkezéseit, amelyek a pénzügyviteli és számviteli kötelezettségre vonatkoznak, és felsorakoztattuk az általános pénzügyi és számviteli alapelveket. Bízunk abban, hogy az elméleti megalapozás hozzájárul majd a jobb megértéshez és az értelemkeresési próbálkozások sorában a nagyobb kedvvel végzett munkához, valamint a jól végzett munka öröméhez.

Végül pedig itt is jelezzük, hogy ezt az elméleti alapot egy gyakorlati megvalósulást bemutató további tanulmány is követi.

Felhasznált irodalom

- 1606/2002/EK rendelet. In: *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, L243/2002. szeptember 11.
2018. évi belső szabályozó törvény az Erdélyi Református Egyházkerület gazdálkodásáról. In: *Értesítő* (2018/6–9), 6–16.
- A Romániai Református Egyház Alkotmánya In: *Értesítő* 2008/2, 1–6. Továbbá megjelent a Hivatalos Közlöny (*Monitorul Oficial al României*) 2008. március 5-i 171. számában is.
- A Romániai Református Egyház Szervezetéről és Kormányzásáról 2006. évi 1. jogszabály. Elfogadta a Romániai Református Egyház 2001. október 9-én Kolozsváron megnyílt zsinata 6. ülészakának 4. ülésén. Módosította a Romániai Református Egyház Zsinata 2014. december 17-én a 2014/10-es számú határozatával. RMRE, Kolozsvár, 2010. 26-83.
- Anexa 2. la Ordin MFP nr. 3103/2017 din 24 noiembrie 2017 privind aprobarea Reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial. (În vigoare de la 01. 01. 2018.) In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)*, I. 984 din 12 decembrie 2017.
- Greceanu-Cocoș, Virginia: *Contabilitatea și legislația unităților de cult*. Adevărul, Bukarest 2001.
- Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor. In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)* nr. 11/08. 01. 2007.
- Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 79/2014 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991. In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)*, I. nr. 382/02. 06. 2015.
- Ordin MFP nr. 170/2015 pentru aprobarea reglementărilor contabile privind contabilitatea în partidă simplă. (În vigoare de la 01. 03. 2015.) In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)*, I. nr. 139/24. 02. 2015.
- Ordin MFP nr. 1969/2007 privind aprobarea reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial. In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)*, I. nr. 846/10. 12. 2007.

- Ordin MFP nr. 2634/2015 privind documentele financiar-contabile. In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)*, I. nr. 910/09. 12. 2015.
- Ordin MFP nr. 3103/2017 din 24 noiembrie 2017 privind aprobarea Reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial. In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)*, I. 984 din 12 decembrie 2017.
- Ordinul MFP nr. 1802/2014. Ca urmare a adoptării Directivei 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi, de modificare a Directivei 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivelor 78/660/CEE și 83/349/CEE ale Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L182 din data de 29 iunie 2013. In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)*, I. nr. 963/30. 12. 2014.
- Polgári törvénykönyv (Noul Cod Civil – Legea 287/2009) In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)* 505/2011.
- Törvény a vallásszabadságról és az egyházak általános rendjéről. In: *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial al României)* 16/05. 03. 2007.

* * *

*Finances and accounting in the Hungarian Reformed Church of Romania:
Laws and principles*

In the article below, I offer a systematic overview of the financial and accounting regulations in Romania, of the church's internal regulations regarding financial and accounting obligations and customs, as well as some of the accounting principles. This article addresses primarily reformed pastors, church auditors and office managers who work with church bookkeeping, accounting and finances, but it can also be used by students, who inevitably need to become familiar with the rules of bookkeeping and financial management.

Keywords: finances, accounting, bookkeeping, Hungarian Reformed Church of Romania.